

DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Una breu història del Departament de Geografia

Els estudis de geografia a la Universitat Autònoma de Barcelona es van iniciar el curs 1969-70 (un any després de la fundació d'aquesta Universitat) amb la creació del que aleshores era la Divisió de Geografia del Departament de Ciències Socials. Els dos primers professors que van impartir cursos de geografia van ser Enric Lluch i Maria Dolors Garcia Ramon i en els primers anys la docència era només de primer cicle, majoritàriament per a alumnes d'història.

El 1973 es va crear el que es va anomenar la Secció de Geografia i es van començar a impartir algunes matèries de segon cicle si bé no va ser fins el curs 1977-78 quan es van iniciar els estudis específics corresponents a la llicenciatura de Geografia. La primera promoció de llicenciats en geografia de la UAB va obtenir el seu títol el juny de 1979. Després d'uns anys en els quals l'especialitat de geografia només es feia al matí, des del curs 1983-84 es va introduir també als estudis de tarda-nit. Així, des del 1979, uns 300 estudiants han obtingut la llicenciatura de Geografia a la Facultat de Lletres de la UAB, dels quals uns noranta han cursat els estudis nocturns.

El 7 de desembre de 1985 es va constituir a Saïfores (Baix Penedès) el Departament de Geografia en compliment dels Estatuts de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Llei de Reforma Universitària. Durant els mesos següents es va discutir i elaborar el nou Reglament que va ser aprovat per la Junta de Govern de la Universitat el 28 de novembre de 1986. Segons aquest Reglament l'òrgan sobirà és el Consell de Departament que elegix cada dos anys el director i el secretari acadèmic i el Consell Executiu.

El Departament de Geografia de la UAB està format pels nuclis de la Facultat de Filosofia i Lletres i de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de Bellaterra, de l'Estudi General de Girona i de les Escoles de Formació del Professorat d'EGB de Bellaterra ("Sant Cugat"), Girona i Lleida, centres tots ells on s'imparteix docència de geografia.

Els recursos humans

El Departament de Geografia en aquests moments (gener de 1991) aplega un total de 46 membres entre personal docent, investigador i administratiu: dos catedràtics d'universitat, dotze titulars d'universitat, deu titulars d'escola universitària, sis associats, nou ajudants, sis becaris de FPI i una persona d'administració i serveis.

La coordinació i direcció del Departament de Geografia de la UAB ha estat a càrrec (per ordre cronològic i des del 1969) dels professors: Enric Lluch i Martin; Enric Lluch i Martin, Pilar Benejam i Arguimbau, i Juli Busquets i Bragulat, conjuntament; Maria Dolors Garcia i Ramon; Rosa Ascon i Borrás; Pilar Riera i Figueras; Antoni F. Tulla i Pujol; Elena Estalella i Boadella; Antoni F. Tulla i Pujol; i Gerda K. Priestley (des de setembre de 1989).

Des de la seva creació, la Divisió de Geografia, després Secció de Geografia i ara Departament de Geografia, ha posat un èmfasi molt particular en donar un enfocament pluridisciplinari als estudis de geografia. Així, alguns dels professors procedeixen de disciplines com són l'economia, la geologia, la sociologia, la història, la demografia, l'enginyeria o les matemàtiques.

El pla d'estudis actual

El pla d'estudis vigent en aquests moments va ser aprovat l'any 1977 i comprèn un primer i un segon cicle. En el primer cicle cal cursar un total de 15 assignatures repartides de la manera següent:

Sis assignatures obligatòries de geografia: Geografia humana, Geografia física I, Economia I, Matemàtiques de les ciències humanes, Geografia d'Espanya i, Cartografia i Fotointerpretació.

Tres assignatures de geografia a triar entre les següents: Geografia rural, Geografia urbana, Geografia de la població, Geografia dels Països Catalans, Geografia regional, Geografia física II, Geografia física III i Anàlisi territorial.

Tres assignatures d'història a triar entre les següents: Introducció a les ciències històriques, Història medieval,

Edifici de la biblioteca de la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, que conté una excel·lent col·lecció de revistes geogràfiques (Foto: Rambol)

Història moderna, Història contemporània, Història de Catalunya, Història econòmica, Antropologia cultural.

Tres assignatures optatives a triar entre les que ofereix el Departament o les que programa la Facultat.

En el segon cicle cal cursar deu assignatures de les quals set han de pertanyer obligatòriament a les que programa el Departament i la resta poden ser d'altres departaments de la Universitat. Les assignatures de segon cicle no són sempre fixes però totes són d'una de les sis àrees següents: epistemologia i metodologia de la geografia, estudis del medi físic i dels recursos naturals, estudis de la població i de les activitats socials i econòmiques, estudis d'anàlisi i planificació territorial, estudis regionals i tècniques professionals.

L'estudiant ha de triar durant els dos cursos del segon cicle assignatures que pertanyin a tres àrees diferents, però tenint en compte que, almenys, una assignatura sigui de la primera àrea i una altra de l'última. Les assignatures concretes poden variar d'un any a l'altre. A títol d'exemple orientatiu s'indiquen a continuació les que s'ofereixen durant el curs 1990-91: Anàlisi i planificació territorial, Institucions locals i territori, Els estudis territorials a Catalunya, Models en geografia, Pensament geogràfic, Recursos energètics, Geografia política, Migracions i mercat de treball, Sistemes d'informació geogràfica, Didàctica de la geografia, Geografia del turisme (semestral), Teledetecció (semestral), Ciutats d'Europa (semestral) i Anàlisi demogràfica regional (semestral).

Un tret específic del segon cicle ha estat, des que es va iniciar durant el curs 1977-78, l'existència de dues o tres assignatures que cal cursar alhora i que estan destinades a l'estudi d'un tema concret en els seus vessants teòrics i aplicats. Aquestes assignatures "troncals" impliquen la intervenció d'uns quants professors que treballen d'una manera coordinada. Els temes tractats han estat diferents si bé tots ells han estat relacionats amb problemes territorials concrets de Catalunya en general (les àrees educatives a Catalunya o l'estructura i la xarxa urbana de Catalunya, per exemple) o de territoris més petits (planificació agrària al Pirineu, el Lluçanès, l'Alt Berguedà, la Tordera, l'impacte de l'autopista Terrassa-Manresa, la Vall de la Vansa o la Vall de Castellbò, per exemple).

Els estudis de tercer cicle responen a un programa bianual de matèries que van canviant de forma rotativa si bé s'ha procurat posar un èmfasi especial en les que estan relacionades amb la teoria i els mètodes de geografia, en algunes tècniques d'anàlisi geogràfica i en aquells camps que són més innovadors. Alguns dels cursos de tercer cicle s'han realitzat amb la col·laboració d'especialistes vinculats a altres institucions com poden ser l'Institut Cartogràfic de Catalunya, l'Institut Jaume Almera, el Centre d'Estudis Demogràfics o l'Institut d'Estudis Metropolitans. Les assignatures impartides impliquen un nombre de crèdits variable en funció de llur durada que pot anar d'una o dues setmanes i ser de caràcter intensiu a un curs acadèmic.

La investigació

A més de les activitats docents el Departament de Geografia de la UAB ha dut a terme una activitat investigadora en diferents àmbits d'acord amb els interessos dels seus membres. A títol d'exemple s'indiquen a continuació les línies i projectes de recerca que existien l'any 1989: cartografia integrada, modificacions humanes en el clima urbà, anàlisi d'estructures territorials urbanes, anàlisi de morfologia i xarxes urbanes, aplicació del programa MAB-6 (alta muntanya temperada) a les subcomarques de l'Urgell i el Baridà (Pirineu català), el procés de producció cartogràfica en les dimensions tècnica i social, el turisme i l'esport: el cas del golf a Catalunya, estudis sobre els pobles abandonats o en vies d'abandonament de les comarques de la Cerdanya, l'Alt Urgell i el Solsonès, experimentació i disseny de sistemes d'informació geogràfica, adaptats a la gestió del territori a microescales i mesoescales, formació del professorat, programació i didàctica de la geografia humana, geografia del gènere: anàlisi de les implicacions espacials dels rols femenins i masculins a les activitats econòmiques, en particular l'agricultura, integració dels sistemes d'informació geogràfica i teledetecció, l'energia a Catalunya, l'organització territorial del nacionalisme, les transformacions territorials de Catalunya, mobilitat de tècnics, directius i professionals, i pensament geogràfic i història de la geografia.

Aquesta recerca sovint s'ha dut a terme en el marc de programes d'àmbit nacional, estatal o internacional i algunes d'elles han rebut finançament de diferents organismes entre els quals hom podria mencionar a la CAYCIT, la CICYT, la Dirección General del Medio Ambiente, la Comisión de Agricultura de Montaña (MAPA), el Programa MAP de la UNESCO, la Direcció General de Política Territorial de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Europeus o institucions privades. Una part de la investigació ha estat lligada a la realització de treballs de planificació del territori encarregats per institucions públiques com poden ser la Generalitat de Catalunya, les diputacions o alguns ajuntaments de Catalunya.

Alguns treballs de recerca han estat relacionats amb la realització de memòries de recerca (tesis de llicenciatura) o de tesis doctorals de les quals se n'han presentat una mitjana de dues a quatre cada any.

Per a més informació sobre la investigació duta a terme pel Departament es pot consultar la *Memòria de Recerca* que publica anualment la Universitat Autònoma de Barcelona.

Publicacions

El Departament de Geografia de la UAB va publicar des del 1974 els *Documents d'Anàlisi Urbana*, els *Documents d'Anàlisi Territorial* i els *Documents d'Anàlisi Metodològica en Geografia*. Des del 1982 es van refondre aquestes tres sèries en els *Documents d'Anàlisi Geogràfica*

que apareixen dues vegades l'any i dels quals s'han publicat fins aquest moment (gener de 1991) setze números. Aquesta revista ha posat l'èmfasi en els temes relacionats amb la renovació metodològica i epistemològica en geografia i amb tots aquells que fan referència a la realitat territorial de Catalunya des de diferents perspectives disciplinàries. A més, el Departament ha realitzat altres publicacions ocasionals com són les dedicades a *Una aplicació del programa MAP a Catalunya* o a *La nova divisió territorial de Catalunya*.

Els *Documents d'Anàlisi Geogràfica* tenen tres seccions fixes, una d'articles de fons, una de notes i documents i una de ressenyes. Alguns números han tingut un contingut monogràfic com són els dedicats a les terres gironines (núm. 7), el dedicat a Barcelona (núm. 8-9), el dedicat al MAB-6 Alt Pirineu (núm. 12) o el dedicat a geografia i gènere (núm. 14).

Recursos per a la docència i la investigació

Els llibres i revistes necessaris per a la docència i la recerca en geografia es troben tots ells a les diferents biblioteques de la Universitat Autònoma de Barcelona, sobretot a la de la Facultat de Filosofia i Lletres. A la Sala de Revistes d'aquesta Facultat arriben regularment unes 360 publicacions periòdiques de geografia, unes 300 de les quals es reben en concepte d'intercanvi amb els *Documents d'Anàlisi Geogràfica*.

El Servei de Documentació Cartogràfica (que és un Servei de la Universitat) disposa d'uns 18 000 fulls, més de 10 000 fotografies aèries i d'uns 200 atles.

El Laboratori de Sistemes d'Informació Geogràfica té una àmplia utilització en la docència i la investigació i està connectat a la xarxa informàtica de la UAB si bé disposa del hardware i del software necessaris per a les tasques relacionades específicament amb la geografia.

Col·laboracions amb altres centres

El Departament de Geografia ha intervingut activament en la creació del Centre d'Estudis Demogràfics i de l'Institut d'Estudis Metropolitans, vinculats a la Universitat Autònoma de Barcelona i dirigits per dos professors del propi Departament, fet que ha permès establir unes profitoses relacions docents i investigadores.

En els darrers dos anys s'han establert nombrosos lligams amb altres universitats de països de la Comunitat Econòmica Europea gràcies als programes "Erasmus" en sis dels quals participa activament el Departament de Geografia. Això ha suposat rebre estudiants d'altres països europeus, enviar una cinquantena d'estudiants de cinquè curs o ja llicenciats a altres universitats d'Itàlia, França, Regne Unit, Països Baixos, Alemanya i Dinamarca per a realitzar cursos de llicenciatura o de postgrau i, finalment, endegar programes d'investigació conjunts amb professors d'altres centres comunitaris amb interessos comuns.